

A „B” csoportban a véghasználatot 100—110 évre tervezzük. A tölgyek átlagos átmérője 41 cm. A hektárankénti 210 tölgytörzs 420 m³ fatömeget ad, a gyertyán 108 m³-t.

A „C” fatermőképességi csoportban 90—100 év a véghasználati kor. A hektárankénti 300 tölgytörzs átlagos átmérője 29 cm, összfatömege 220 m³, a gyertyáné 60 m³.

Az „A” és „B” csoport célválasztéka a lemezipari rönk, a „C” csoportban a fűrészrönk. A gyertyán mindhárom csoportban elsősorban papírfát ad.

I R O D A L O M

Borsos Z. (1956): A gyertyános-tölgyesek hozamfokozásának kérdéséhez. *Az Erdő* 5. 2: 56—65.

Csesznák E. (1965): A tisztítások egyszerűsítése gyertyános-kocsánytalan tölgyesekben. *Az Erdő*, 14, 6: 241—245.

Csesznák E. (1967): A gyertyános-tölgyesek nevelése. In Keresztesi B. (Szerk.): A tölgyek. Akadémiai Kiadó, Budapest. 307—316.

Járó Z. (1973): A termőhelytípusok és a célállományok kapcsolata In Danszky I. (Szerk.): Erdőművelés. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest. 137—182.

Keresztesi B. (1959): A sárvári erdők története. *Erd. Kut.* 6. 1—2: 3—55.

Majer A. (1968): Magyarország erdőtársulásai. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Scherg K. (1934): Sárvár. *Erdészeti Lapok* 73. 11: melléklet.

DR. SZÁSZ TIBOR

A fahasználati munkahelyek koncentrálsának új útjai

A Minisztertanács a vállalati szervezőmunka fejlesztéséről hozott, 1046/1977. (XII. 4.) számú határozatában szükségesnek tartja, hogy a vállalatok vezetői biztosítsák „a munkavégzés módszereinek fejlesztését, a munkahelyek ennek megfelelő korszerű kialakítását, a munkakörülmények, a munkaszervezeti formák ... javítását”, az irányító szervek pedig segítsék elő a számítástechnikai eszközök hatékony alkalmazását.

Az ERTI-ben folyó üzem- és munkaszervezést fejlesztő tevékenység a MT-i határozatnak a gyors gyakorlati megvalósítását kívánja megalapozni. Ezért foglalkozunk kiterjedten az erdészeti termelési folyamatok szervezésének, feltételbiztosításának és végrehajtásának korszerűsítésével. „Az Erdő” 1977. évi 9. számában közreadott, „A fahasználatok tervezése” című dolgozattól szakközönségünk megismerhette a számítógépre épülő, optimalizált terveket biztosító módszerekben rejlő lehetőségeket és ezek feltételrendszerének fontosabb elemeit. Ezúttal az optimalizált fahasználati tervek és végrehajtás egyik részterületével, a fahasználati munkahelyek koncentrálsával foglalkozom.

A koncentrálsnak két irányát lehet elkülöníteni. Az egyikben az erdőrészteteket úgy csoportosítjuk, hogy minél kisebb számú munkahely alakuljon ki, a másokban a munkahelyeket is összpontosítjuk. Az első esetben vagy felnövelt vágásterületté kapcsoljuk össze a szomszédos erdőrészteteket vagy olyan erdőrészteteket sorolunk be vágásra, amelyek azonos feltáró út mellett helyezkednek el, vagy több munkahely egyes műveletét kiépített felkészítő helyre telepítjük át, vagy ezek kombinációival oldjuk meg a koncentrálsat. A másokban a már koncentráls munkahelyeket vonjuk össze vagy valamennyi erdészeti

egy-egy község határára, vagy valamennyi erdészet — község határoktól függetlenül — egyes gravitációs körzeteibe, vagy csak meghatározott erdészetek egyes gravitációs körzeteibe.

Azt, hogy a koncentrálnak melyik változatát valósítjuk meg, több tényező együttes eredője határozza meg. Ezek közül, mint legfontosabbakat, az erdőművelésben és a fahasználatban alkalmazott technika színvonalát, a munkaerőhelyzetet, a feltártásgot és a művezetés formáit emeljük ki.

A technikai színvonal KING szerinti osztályozása az erdészeti termelésre is érvényes. Ezek szerint a termelés végrehajtható kézi eszközökkel végzett, műveletenként gépesített, a teljes folyamatot átfogó, komplexen gépesített és automatizált munkával. A fahasználati munkák koncentrálna egyúttal az erdőművelés koncentrálnát is eredményezi, ezért a két üzemiágban jelentkező különböző technikai szint korlátozó tényezővé válhat. A gépek termelékenysége és üzemóraköltsége a különböző szinteken az automatizálás felé haladva hatványozottan növekszik. Ezért ökonomiai szempontok miatt — az átállási idők csökkentése érdekében — a fejlettebb technikai szintű termelés nagyobb fokú munkaközpontozást követel. Pl. a fahasználatban automatizáltságot jelentő fakitermelő kombájnok, processzorok alkalmazása azt igényli, hogy az éves feladatokat meghatározott erdészetek, meghatározott gravitációs körzeteibe, elnövelt munkahelyekre koncentrálnjuk.

A munkaerőhelyzet a létszámon, a szakképzettségi szinten és a helyhez kötöttségen keresztül válik meghatározóvá. Ott, ahol pl. még kellő számú munkaerő áll rendelkezésre — csillapítottabb lévén a technikai fejlődés — a sok munkás szállítása nem gazdaságos. Legfeljebb az erdészeteken belüli község-határos központozás jöhet szóba. Nem elsőrendű követelmény az összevont, nagy kiterjedésű munkahelyek kialakítása sem.

A szakképzettségi szint a kereseten keresztül gátolja vagy segíti a központozást. Az alacsony keresetű, szakképzetlen dolgozónak például nem érdemes a lakóhelytől távoli, viszonylag nagy fel- és levonulási időt követelő munkahelyekre dolgozni járni. A központozás megvalósítása ezért akadályokba ütközik. Ugyancsak ellene hat a központozásnak egyes vidékeken a falusi lakosság kialakult helyhez kötöttsége is, ami miatt még kulturált szállítás esetében sem hajlandók a község határán túl munkába menni.

A felsoroltakkal szemben, ha nem áll rendelkezésre kellő számban munkaerő, növekszik a technikai szint, növekszik a dolgozók szakképzettsége és keresete, csökken a helyhez kötöttség, tehát kialakulnak a központozás előfeltételei.

A termelékenyen dolgozó, korszerű technika alkalmazásának alapfeltétele a megfelelő sűrűségű, nagy kapacitású szállítógépek forgalmát is lehetővé tevő, időjárásbiztos feltárolóhálózat. Ezért az elmaradt feltárolás erdőgazdaságokban a munkahely központozásának csak az alacsonyabb fokozatai alkalmazhatók, míg az intenzíven feltártakban a legmagasabb fokozatok is megvalósíthatók.

A munkahelyi irányítás — a művezetés — színvonalának szinkronban kell lennie a technika fejlettségével. Áttételesen tehát a művezetők alacsony szakmai és szervezéstudományi képzettsége gátolja, a magas fokú pedig segíti a munkahely központozását.

A fahasználati munkahely-központozás lehetőségeinek és módszereinek meghatározására lefolytatott kísérletek bebizonyították, hogy az évente, erdészetenként elkülönítve készített vágásbesorolások nem teszik lehetővé évenként folyamatosan a központozással szemben támasztott követelmények azonos szintű kielégítését. Nem lehet kellően figyelembe venni a fahasználat és az erdőművelés technikai szintje közötti különbséget, nem érhető el a fafajonként

évenként közel azonos tömegű és minőségű választék-összetétel, és a rendelkezésre álló erőforrások — számukra megfelelő munkafeltételek közötti — optimális kihasználtsága.

Ezért a vágásbesorolást több évre, a népgazdasági ötéves tervciklusokra az erdőgazdaság egészére, éves, erdészetenkénti bontásban kell elkészíteni. A NyFK-ban ennek érdekében beindított kísérletek felszínre hozták, hogy manuális úton, térképekre alapozva, az üzemtervi adatok a klasszikus megjelenési formájukkal, és az erdőrendezés által évente adott fakitermelési keretszámokkal a munkahely-koncentráció nem valósítható meg. Egyetlen megoldást a számítógépek bekapcsolása kínál. A SzÁMOK közreműködésével a fahasználati számítógépes középtávú tervezési rendszerbe beépítettük a munkahely-koncentráció programját is. Jelenleg a matematikai modell kialakítása van folyamatban. Célunk az, hogy a módszer a VI. ötéves tervek összeállításakor már alkalmazható legyen, és alapul szolgáljon a FKI gondozásában készülő, ugyancsak számítógépes fafeldolgozási tervezéshez.

A fahasználati munkahelyek optimalizált számítógépes koncentrációjának folyamatos megoldása érdekében új tartalmú és formájú információrendszert kell felépíteni. Ebben a fő szerepet a mágneses adathordozón rögzített, aktualizált és bővített tartalmú üzemtervi törzsadattár tölti be. A törzsadattár felépítése az erdőrendezés által folyamatban van. Ezenkívül az is szükséges, hogy az erdőgazdaságok is fejlesszék információs bázisukat. Befejezéséig a fejlesztési feladatokból csak az erdészeti gravitációs körzetekre bontását, az úthálózat és útviszonyok rendszerbe foglalását emeljük ki. Tájékoztatásul megemlítem, hogy az NyFK valamennyi erdészeti bontásban egy fő erdőmérnök kutató és egy fő technikus azt fél év alatt készítette el. A térképekre felhordott és bemutatott gravitációs körzeteket az erdészeti bontásban készített nyilvántartás egészíti ki.

JÉRÔME RENÉ

A főbb fafajaink értéksorrendje

A fával való gazdálkodás irányítása nem nélkülözheti a fatermelésnek a fafajokra és ezen belül a különböző termesztési módokra (vágáskorokra) elkülönített gazdasági mutatóit. Ilyenek kimunkálása érdekében elsők a fenyőkutatói célprogram keretében folytattunk vizsgálatokat, majd az 1976. és 1977. évben kiterjesztettük ezt a többi főfafajra a Mecseki, a Somogyi, a Zalai, valamint a Felsőtisza EFAG-okban.

A vizsgálatot a megelőző két év alatt végrehajtott kitermelésnek és a vállalatok által egységes irányítás alatt készített utókalkulációknak adataira alapoztuk. A vágásleszámítási nyilvántartásokból meghatároztuk a főbb fafajok átlagos véghasználati korát és fatömegét, valamint nagy valószínűséggel az előhasználatok átlagos időpontját és fatömegét. A fatömegben belül erdőrésztelenkénti kigyűjtés alapján kimutattuk vágásnemenként a tényleges választék-megoszlást is. Az így kialakított termesztési modellek lehetővé tették a szabályos üzemosztályra vonatkozó összfatermésnek, összfatermés-átlagnövedéknek a meghatározását. A növedékadatokat a választék-megoszlás és utókalkulációs adatok segítségével természetbeniek mellett, értékmutatóval is kimutattuk. Amennyiben egy fafajon belül a véghasználati kor nagyobb szóródást mutatott, célszerűnek látszott több modellt is alakítani.